

Florin STRETEANU

Daniel NIȚU

DREPT PENAL

Partea generală

Vol. II

Florin STRETEANU

Daniel NIȚU

DREPT PENAL

Partea generală

Vol. II

Universul Juridic

București

-2018-

CAPITOLUL VII

UNITATEA DE INFRAȚIUNE

§1. Considerații generale

537. Codul nostru penal nu conține o definiție a unității de infracțiune și nici nu dă o reglementare completă a formelor acesteia, menționând doar unele dintre formele unității legale.

După cum sugerează însăși denumirea, *unitatea de infracțiune* este prezentă atunci când activitatea desfășurată de inculpat se încadrează complet și exact în tiparul unei norme de incriminare. Doctrina noastră mai veche a arătat că, dacă activitatea infractorului acoperă conținutul legal al unei infracțiuni fără lipsă și fără surplus, atunci avem unitate de infracțiune, iar dacă, în afară de acoperirea acestui conținut, rămâne un surplus care acoperă încă o dată sau de mai multe ori același conținut legal sau un altul, vom avea pluralitate de infracțiuni. Va exista, de asemenea, unitate de infracțiune atunci când, deși au rămas în afara tiparului unei norme de incriminare unele date de fapt, acestea nu pot alcătui conținutul vreunei alte infracțiuni¹. Spre exemplu, dacă X trage un foc de armă și îl ucide pe Y, fapta sa se va încadra perfect în conținutul infracțiunii de omor. Dacă însă, în afară de uciderea lui Y, autorul îl rănește și pe Z cu același foc de armă, va exista un surplus, care nu se mai încadrează în conținutul primei infracțiuni de omor, ci în conținutul unei alte infracțiuni (contra integrității fizice sau a vieții, după caz), determinând astfel existența unei pluralități. Vom vedea însă în secțiunile următoare că acest criteriu nu este în măsură să ducă întotdeauna la o corectă delimitare între ipotezele de unitate și pluralitate de infracțiuni, pentru aceasta fiind necesar să recurgem și la elemente suplimentare de diferențiere, pe care le vom evidenția cu prilejul analizei formelor de unitate infracțională.

În ceea ce privește formele unității de infracțiune, în doctrina mai veche se făcea distincție între trei categorii²: *unitatea naturală*, care se constituie în mod firesc, fiind determinată de însăși natura actului de executare; *unitatea legală*, care este creată de legiuitor prin reunirea în conținutul unei singure infracțiuni a mai multor acțiuni care altfel ar da naștere unei pluralități; *unitatea judiciară*, care reprezintă o creație a practicii judiciare, judecătorul fiind cel care reunește două sau mai multe acțiuni pe care le sancționează ca infracțiune unică. Deși unitatea judiciară este admisă și astăzi în unele sisteme de

---

¹ Tr. Pop, *Drept penal comparat. Partea generală*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1923, vol. II, p. 599; V. Dongoroz, *Drept penal*, București, 1939, p. 325.

² Tr. Pop, *op. cit.*, p. 600.

drept, mai ales în materia infracțiunii continuate¹, în absența unui text de lege care să o prevadă, doctrina noastră actuală se arată ostilă acestui procedeu.

De aceea, se poate spune că, *de lege lata*, putem vorbi în dreptul nostru de două forme ale unității de infracțiune: *unitatea naturală* și, respectiv, *unitatea legală*. Fiecare dintre cele două forme subsumează, la rândul său, mai multe categorii de infracțiuni. Astfel, în cadrul *unității naturale* se includ: *infracțiunea simplă*, *unitatea naturală colectivă*, *infracțiunea continuă*. *Unitatea legală* de infracțiune cuprinde: *infracțiunea continuată*, *infracțiunea complexă*, *infracțiunea de obicei* și pe cea *de simplă repetare*, respectiv *infracțiunea progresivă*. În doctrină s-a subliniat însă, pe bună dreptate, că diversele forme pe care le poate îmbrăca unitatea infracțională nu sunt, de regulă, incompatibile², astfel că uneori o infracțiune complexă poate fi comisă în mod continuat sau poate fi progresivă.

În cele ce urmează vom examina fiecare dintre aceste categorii de infracțiuni.

§2. Infracțiunea simplă

538. *Infracțiunea simplă* este, de regulă, definită ca fiind cea formă a unității naturale de infracțiune caracterizată de o singură acțiune, care produce un singur rezultat și completează conținutul legal al unei singure norme de incriminare³. În cazul acestei forme de unitate este suficient un singur act de executare pentru a consuma și epuiza infracțiunea. Spre exemplu, se trage un singur foc de armă asupra victimei și aceasta decedează pe loc.

Sub aspect subiectiv, infracțiunea simplă se poate comite cu oricare dintre formele de vinovăție reglementate de lege. Astfel, infracțiunea simplă poate fi caracterizată nu doar de intenție (ca în exemplul de mai sus), dar și de intenție depășită (autorul îi aplică victimei o lovitură cu pumnul, aceasta se dezechilibrează și cade, suferind un traumatism cranian și decedând pe loc) sau de culpă (un accident de circulație în care victima este lovită și decedează imediat).

Datorită structurii ei, infracțiunea simplă nu ridică probleme nici în ceea ce privește delimitarea sa față de alte forme ale unității de infracțiune și nici în ceea ce privește delimitarea față de pluralitatea de infracțiuni. Majoritatea infracțiunilor prevăzute de legislația penală sunt infracțiuni simple și se sancționează cu pedeapsa prevăzută de norma de incriminare.

---

¹ Spre exemplu, în dreptul francez, deși nu există o reglementare legală a infracțiunii continuate, totuși jurisprudența admite încadrarea ca infracțiune unică a unei pluralități de acțiuni comise în baza aceleiași rezoluții infracționale și susceptibile de aceeași încadrare juridică. A se vedea: G. Stefani, G. Levasseur, B. Bouloc, *Droit pénal général*, Dalloz, Paris, 1995, pp. 188-189; F. Desportes, F. Le Gunehec, *Droit pénal général*, Ed. Economica, Paris, 2004, pp. 394-395; E. Dreyer, *Droit pénal général*, Ed. Lexis Nexis, Paris, 2016, pp. 554-556.

² V. Papadopol, D. Pavel, *Formele unității infracționale în dreptul penal român*, Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., București, 1992, p. 22.

³ Tr. Pop, *op. cit.*, p. 601.

§3. Unitatea naturală colectivă

3.1. Aspecte generale

539. Ipotezele de unitate naturală colectivă sunt tratate de majoritatea doctrinei în cadrul infracțiunii simple, considerându-se că este indiferent dacă acțiunea care intră în structura acesteia din urmă se compune dintr-un singur act de executare sau din mai multe acte¹. Nu intenționăm să punem în vreun fel sub semnul îndoielii această manieră de abordare, admitând că, în cele din urmă, unitatea naturală colectivă este o modalitate a infracțiunii simple. Cu toate acestea, preferăm să tratăm în mod distinct ipoteza unității naturale colective, date fiind particularitățile acesteia și dificultățile întâmpinate în demersul delimitării ei față de alte forme ale unității de infracțiuni (în special față de infracțiunea continuată) sau față de pluralitatea de infracțiuni.

Unitatea naturală colectivă poate fi definită ca acea formă a unității naturale de infracțiune caracterizată de faptul că acțiunea care intră în structura sa se compune dintr-o pluralitate de acte materiale. Spre exemplu, o infracțiune de lovire sau alte violențe (art. 193 C.pen.) se comite prin aplicarea mai multor lovituri victimei sau o infracțiune de purtare abuzivă [art. 296 alin. (1) C.pen.] se săvârșește prin adresarea mai multor expresii jignitoare față de o persoană de către funcționarul aflat în exercitarea atribuțiilor de serviciu.

Problema delimitării unității naturale colective față de alte forme ale unității de infracțiune sau față de pluralitatea de infracțiuni se reduce la delimitarea dintre noțiunile de *act* și *acțiune*. Cu alte cuvinte, trebuie stabilit când o pluralitate de acte materiale se contopesc în structura unei acțiuni unice (unitate naturală colectivă) și când ele devin acțiuni autonome (infracțiune continuată sau concurs de infracțiuni).

În primul rând, trebuie exclusă posibilitatea identificării acțiunii cu o mișcare corporală sau cu un rezultat. Astfel, chiar o acțiune simplă se poate compune din mai multe mișcări corporale – spre exemplu, împușcarea unei persoane presupune luarea armei, încărcarea acesteia, țintirea și apăsarea pe trăgaci – sau poate produce mai multe rezultate – de pildă, aruncarea unei grenade este o acțiune unică, dar poate cauza moartea mai multor persoane, distrugerea unor bunuri etc.

În literatura noastră de specialitate s-a considerat că elementele care permit integrarea unor acte materiale multiple în structura unei acțiuni unice sunt *existența unei intenții unice*, *continuitatea materială de execuție* și, respectiv, *subsumarea lor unei încadrări juridice unice*².

---

¹ V. Dongoroz, *op. cit.*, p. 326; C. Bulai, B.N. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 499; C. Mitrache, C. Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 299; V. Pașca, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 310. Alți autori preferă să consacre o secțiune distinctă unității naturale colective, subsumând-o însă infracțiunii simple. A se vedea M.-I. Mărculescu-Michinici, M. Dunea, *Drept penal. Partea generală. Curs teoretic în domeniul licenței*, Ed. Hamangiu, București, 2017, vol. I, pp. 702-703.

² V. Papadopol, D. Pavel, *op. cit.*, p. 39.

O primă remarcă pe care o considerăm necesară în acest context vizează susținerea privind necesitatea unei intenții unice. Astfel formulată, condiția pare a limita sfera unității naturale colective la infracțiunile intenționate, ceea ce, în opinia noastră, nu ar fi cazul. Să presupunem, spre exemplu, că o persoană, făcând curățenie pe terasă, aruncă mai multe obiecte pe care ulterior voia să le transporte la locul destinat colectării deșeurilor. Dacă două dintre aceste obiecte lovesc aceeași persoană, vom avea două infracțiuni de vătămare corporală din culpă? Evident că nu, în realitate fiind vorba de o singură infracțiune, în forma unității naturale colective. Astfel, credem că și unitatea naturală colectivă, la fel ca infracțiunea simplă, este susceptibilă de comitere cu orice formă de vinovăție.

În același timp, credem că se impune o distincție între condițiile de existență a unității de acțiune și condițiile de existență a unității naturale colective. Unitatea acțiunii este doar una dintre condițiile de existență a unității naturale colective, dar ea se analizează, în egală măsură, și în cadrul altor instituții, cum este cazul concursului de infracțiuni.

În opinia noastră, condițiile de existență a unității naturale de infracțiune sunt: *unitatea de acțiune*, *omogenitatea juridică* și, respectiv, *unitatea subiectului pasiv* (în cazul infracțiunilor contra persoanei).

3.2. Unitatea de acțiune

540. În evaluarea unității sau pluralității de acțiuni înțelegem să pornim de la conceptul dezvoltat de doctrina și jurisprudența germană – așa-numita *unitate naturală de acțiune*. Potrivit acestei concepții, o pluralitate de acte componente constituie o unitate de acțiune când diferitele acte parțiale au fost determinate de o *manifestare de voință unitară* și se găsesc într-o *conexiune spațio-temporală* atât de strânsă, încât sunt percepute ca o unitate de către un observator imparțial¹. Din această perspectivă, unitatea acțiunii apare, așadar, ca un element extrinsec și preexistent dreptului, astfel că în procesul de evaluare în această etapă nu se are în vedere norma de incriminare.

---

¹ H.H. Jescheck, T. Weigend, *Tratado de derecho penal* (traducere din limba germană), Ed. Comares, Granada, 2002, p. 767. A se vedea, pentru o sinteză a acestor opinii: J.A. Choclán Montalvo, *El delito continuado*, Ed. Marcial Pons, Madrid, 1997, p. 110; E. Bacigalupo, *Principios de derecho penal. Parte general*, Ed. Akal, Madrid, 1998, pp. 428-429. Trebuie însă subliniat că au fost dezvoltate și alte teorii în jurul acestei probleme. Astfel, potrivit unui alt curent doctrinar, se consideră că nu este posibil a se face abstracție de prevederile normei-tip, astfel că unitatea de acțiune nu este determinată în mod exclusiv printr-o evaluare naturală, prejudicială, având în vedere finalitatea acțiunii, ci și prin raportare la norma legală aplicabilă în fiecare caz. A se vedea și J. Cerezo Mir, *Curso de derecho penal español*, Ed. Tecnos, Madrid, vol. III, 2001, pp. 289-290; A. Calderón, J.A. Choclán, *Derecho penal. Parte general*, Ed. Bosch, Barcelona, 2001, p. 418. Prin excepție, credem și noi că în cazul infracțiunii cu conținut alternativ trebuie avut în vedere și acest criteriu, așa cum vom arăta cu prilejul analizei condiției omogenității materiale a actelor comise.

Pornind de aici, suntem de părere că existența unității de acțiune depinde de îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții: a) *unitatea manifestării de voință*; b) *unitatea spațio-temporală*; c) *omogenitatea materială a actelor*.

a) Unitatea manifestării de voință

541. Această condiție nu se analizează prin raportare la elementul subiectiv cerut de o normă de incriminare, ci luând în considerare *scopul acțiunii desfășurate de către autor*. Spre exemplu, atunci când cineva își propune să curețe balconul și, pentru a scăpa de diversele obiecte depozitate acolo, le aruncă peste balustradă, ceea ce interesează pentru a stabili unitatea acțiunii nu este poziția sa subiectivă în raport cu rezultatele care s-ar putea produce (rănirea unei persoane, avarierea unor autoturisme parcate în preajmă), ci finalitatea acțiunii desfășurate, în cazul nostru, evacuarea bunurilor de pe balcon. Dacă această finalitate rămâne unitară, acoperind toate actele comise (este vorba de fiecare act de aruncare a unui obiect peste balustradă), acțiunea va fi unică. Dacă însă, în cursul respectivei activități, autorul vede la un moment dat trecând pe sub balcon o persoană cu care se afla în relații de dușmănie și aruncă un obiect pentru a o lovi, actul respectiv nu se mai încadrează în structura aceleiași acțiuni cu celelalte, pentru că el are la bază o altă manifestare de voință, o altă finalitate (actul nu a mai fost determinat de voința de a curăța balconul, ci de voința de a-l lovi pe cel care trecea).

Tot astfel, în ipoteza în care, după comiterea unei infracțiuni, infractorul este pe cale de a fi prins și imobilizat de alte persoane, dacă el va exercita violențe asupra mai multora dintre acestea în scopul de a-și asigura scăparea, vom avea o acțiune unică. Dacă însă, în aceeași împrejurare, în timp ce încerca să scape, vede că unul dintre cei prezenți are asupra sa un bun de valoare și exercită violențe în scopul de a-l sustrage, actul de violență în cauză iese din structura acțiunii, el având la bază o altă manifestare de voință.

b) Unitatea spațio-temporală

542. Denumită și *unitate a procesului execuțional*, această condiție presupune ca actele de executare susceptibile de încadrare în conținutul aceleiași infracțiuni să fie comise în același loc și într-un interval scurt de timp. Cu alte cuvinte, actele trebuie săvârșite într-o succesiune neîntreruptă.

Această condiție nu exclude însă orice întrerupere a actului de executare propriu-zis. O întrerupere nu afectează unitatea acțiunii în măsura în care ea este firească, fiind cerută de însăși natura infracțiunii sau de modul în care a fost concepută executarea. De pildă, va exista o unitate de acțiune atunci când o persoană sustrage bunuri din apartamentul unui vecin și face mai multe drumuri între apartamentul vecinului și apartamentul său pentru a transporta bunurile sustrate¹. Dacă intervalul scurs între actele de sustragere succesive nu depășește timpul necesar transportului fiecărui grup de bunuri sustrate, unitatea acțiunii nu va fi afectată. Dacă însă între două

---

¹ Trib. jud. Hunedoara, dec. pen. nr. 494/1977, în *Repertoriu II*, p. 167. În același sens: C. Ap. București, s. I pen., dec. nr. 705/1997, în *Culegere VIII*, p. 387; C. Ap. București, s. a II-a pen., dec. nr. 272/1998, în *Culegere IX*, pp. 159-160.

transporturi inculpatul desfășoară și alte activități (doarme, merge la cumpărături etc.), nu va mai exista o unitate a procesului execuțional și deci vom fi în prezența mai multor acțiuni.

Tot astfel, se reține o singură acțiune, compusă din două acte, atunci când inculpatul întreține două raporturi sexuale prin constrângere cu victima la interval scurt de timp¹. Este evident că în acest caz o eventuală întrerupere între actele succesive este firească, fiind determinată de însuși specificul infracțiunii în cauză.

Caracterul firesc al întreruperilor este o chestiune de fapt pe care instanța o va aprecia având în vedere toate datele speței concrete, neputând fi stabilite *a priori* limite temporale în acest sens.

c) Omogenitatea materială a actelor comise

543. Această condiție se impune datorită faptului că, uneori, pe baza aceleiași motivații subiective și în cadrul unui proces execuțional unic, se poate comite o mare varietate de acte, care însă nu pot fi în niciun caz subsumate unei acțiuni unice. Spre exemplu, autorul își propune să sustragă bunuri din locuința unei persoane. Dacă, în acest scop, el ucide câinele de pază, pătrunde în casă și, în final, sustrage bunurile, vom avea trei acte de executare distincte, dar este greu de susținut că ele ar putea fi incluse în sfera unei acțiuni unice. De aceea, vor fi susceptibile de reunire într-o acțiune unică numai acele acte de executare care prezintă o omogenitate materială, cu alte cuvinte, sunt toate acte de aceeași natură (acte de violență, acte de sustragere, acte de amenințare etc.).

Ceea ce interesează în acest context este doar *omogenitatea actelor în materialitatea lor*, făcând abstracție de rezultatele pe care fiecare dintre ele le-a produs. Spre exemplu, o persoană, cu intenția de a o lovi pe alta, aruncă succesiv mai multe pietre în direcția ei. Vom avea o singură acțiune, care cuprinde toate actele, pentru că există o manifestare de voință unică, există un proces execuțional unic și, în plus, este îndeplinită condiția omogenității materiale (fiecare act este identic cu celelalte, constând în aruncarea unei pietre). Unitatea acțiunii nu se analizează în raport cu rezultatele produse, astfel că ea nu va fi afectată chiar dacă, din 5 pietre aruncate, una a nimerit victima, provocându-i o vătămare corporală, trei nu au atins nicio țintă, iar una a lovit un autoturism parcat, provocându-i avarii.

Rezultatele produse de diferitele acte vor fi avute însă în vedere cu ocazia analizării unității sau pluralității *de infracțiune*, așa cum vom vedea în cele ce urmează.

Omogenitatea materială a actelor de executare nu trebuie interpretată însă într-o manieră rigidă – în sensul că toate actele trebuie să fie identice –, ea urmând a se aprecia în sens larg, pe baza naturii actelor. Astfel, condiția omogenității materiale este îndeplinită atunci când toate actele comise sunt acte de violență, indiferent că unele s-au comis prin lovire cu pumnul, altele prin izbirea victimei cu un corp dur, iar altele prin folosirea unui cuțit.

---

¹ Trib. jud. Constanța, dec. pen. nr. 1322/1980 în *Repertoriu III*, p. 287. În același sens, Trib. jud. Timiș, dec. pen. nr. 416/1983, în *Repertoriu III*, p. 253. Aceasta este și orientarea majoritară a doctrinei și jurisprudenței spaniole. A se vedea J.A. Choclán Montalvo, *op. cit.*, pp. 125-126.